

Dziedzictwo kultury narodowej w konserwacji

Dziedzictwo kultury narodowej w konserwacji

Galeria Wystaw Czasowych – II piętro

4 maja – 14 czerwca 2009 r.

Ekspozycja była prezentacją dorobku działającej od 30 lat warszawskiej Pracowni Konserwacji Dzieł Sztuki Małgorzaty i Wiesława Faberów, specjalizujących się w ratowaniu ruchomych obiektów zabytkowych.

Na wystawie przedstawiono odrestaurowane rękopisy, starodruki, grafiki, dokumenty i obrazy. Jedne w oryginale, inne na planszach. Obok obiektów zabytkowych zaprezentowane zostały także urządzenia naukowo-badawcze, wykorzystywane w pracy konserwatorskiej (m.in. tor wizyjny mikroskopii konserwatorskiej, urządzenie do uzupełniania ubytków papierowych, rentgenografia do dzieł sztuki, ekologiczna komora do dezynfekcji i dezynsekcji), zaprojektowane przez autora wystawy.

Wystawa przygotowana została pod kątem edukacyjnym dla młodzieży i kolekcjonerów. W każdą sobotę i niedzielę towarzyszyły jej warsztaty konserwatorskie (m.in. szycie książek, złocenie, mikroskopia konserwatorska) z pokazami dla zwiedzających.

Wystawa była czynna od **10.00** do **18.00** (ostatnie wejście o godz. **17.00**), w **niedziele** – zwiedzanie **bezpłatne** od godz. **11.00** do **18.00**. Bilety – w cenie **4 zł** (normalny) i **3 zł** (ulgowy).

rys. 1. *Dziewczyna z koszem owoców* Tiziano Vecelli (Tycjan) 1488 – 1576
 obraz olejny – kopia wykonana w 1920 roku,
 zniszczona podczas działań wojennych w 1945 roku.
 Deformacja całej powierzchni z licznymi rozdarciami i ubytkami płótna,
 zaatakowana koloniami pleśni i grzybów.
 Stan przed konserwacją i po niej

A oto, jak o swojej pracy opowiadali autorzy wystawionych dzieł:

„Każdy obiekt wymaga indywidualnego podejścia i odrębnych zabiegów. Wybór określonego sposobu konserwacji jest możliwy często dopiero po przeprowadzeniu specjalistycznych badań, takich jak: mikrobiologiczne, chemiczne, fotograficzne. Badania mają na celu identyfikację użytych materiałów, określenie stopnia degradacji obiektu, techniki wykonania i opracowania właściwej metody. Dobra analiza dokumentu, umiejętne zastosowanie materiałów i właściwa technika, a do tego jeszcze zmysł estetyczny i cierpliwość w jego obróbce, stwarzają szanse na dobre zabezpieczenie każdego obiektu.

Zajmujemy się obiektami trudnymi, niejednokrotnie wyjątkowymi. Zakonserwowaliśmy cenne dokumenty, dzieła i pamiątki kultury narodowej, znajdujące się w bibliotekach, archiwach i muzeach, między innymi takie jak:

Inkunabuły:

- *Quadragesimale*, Gritsch Johannes, 1486 r.
- *Sermones dominicales super Evangelia et Epistolas*, Hugo de Prato Florido, 1472 r.
- *Vocabularius ex quo...*, 1500 r.; Saliceto Guilhelmus ..., 1495 r.; Breitenbach Joannes..., 1496 r.
- *Summa Angelica de casibus conscientiae*, Angelus Clavasio, 1491 r.

Rękopisy:

- *Konstytucja 3 maja*, oryginał ustaw sejmowych; ustawa zasadnicza uchwalona na Sejmie Czteroletnim, 1791r.
- *Pieśń Legionów we Włoszech*; Józef Wybicki, 1885 r.
- *Statut Wielkiego Księcia Litewskiego*, 1595 – 1603 r.
- *Statut Łaskiego*, egzemplarz królewski, 1506 r.
- *Wyspy Jana Kochanowskiego*, K.I. Gałczyński, wiersze
- Listy Marii Konopnickiej do matki z lat 1898 – 1918; (98 sztuk)
- Dokumenty podpisane przez króla Augusta III, 1744 r. i 1750 r.
- *Uniwersał Zygmunta III Wazy*, 1598 r.
- Dokumenty podpisane przez króla Zygmunta Augusta, 1563 r.
- Testament Hugona Kołłątaja
- Dokumenty podpisane przez papieża Aleksandra VI, 1492r.

rys.2. Konserwacja dokumentów pergaminowych z pieczęciami woskowymi

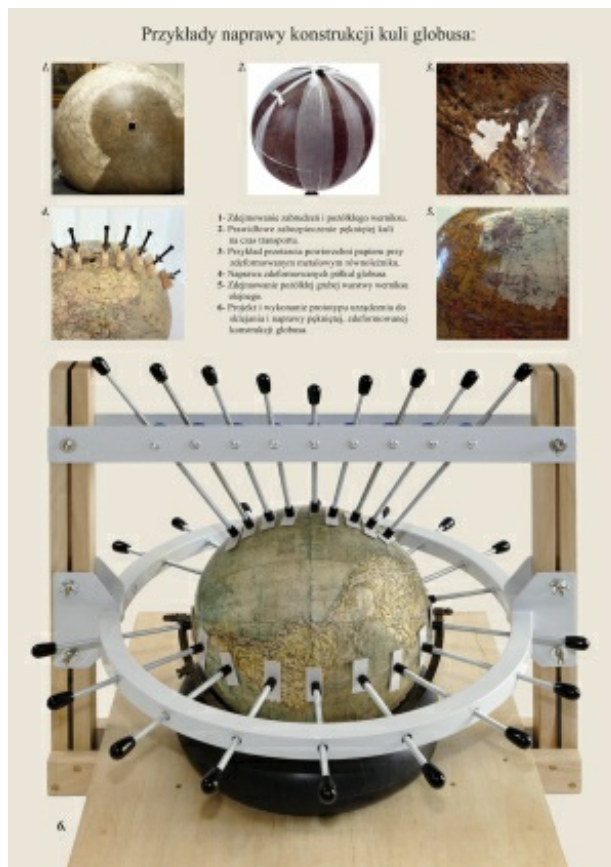
Starodruki:

- *Kalendarz Polski i Ruski na Rok Pański 1713 r.*
- *Na pogrzebie Stephana Wielkiego króla polskiego*, H. Powodowski, 1588 r.
- *Niepospolite ruszenie*, J. Dzwonowski, 1621 r.
- *Zbiór konstytucji i uchwał sejmu pod związkiem konfederacji w Warszawie...*, 1791 r.
- *Tractatus V naturalium*, Allerti Argentardi, Morhardi, 1520 r.
- *Praeludia*, Rodolphius, 1580 r.
- *Zbiór konstytucji sejmowych z lat 1637 – 1699*
- *In obitum Stephani I Regis Poloniae oratio*, K. Warszewicki, 1587 r.
- *Głos Jaśnie Wielmożnego Adama Rzewuskiego, posła...*, 1786 r.

- *Geometra polski*, Stanisław Soliski, 1683 r.
 - *Pomnożenie skarbów obojga narodów*, 1791 r.
 - *Kwiaty koron kólewskich nieśmiertelne albo Pamięć Monarchy Zygmunta III króla polskiego...*, 1632 r.
 - *Myśli o mądrych uwagach, naganiających niezawodny sposób utrzymania Seymow*, 1764
- Dokumenty pergaminowe z pieczęciami:
- *Senatorowie stwierdzają wybór Jana Kazimierza na króla polskiego*, Prymas Maciej Łubieński, 1648 r.
 - Konfederacja warszawska, uchwała podjęta na sejmie konwokacyjnym ..., 1573 r.
 - Akt Unii Lubelskiej z 1 lipca 1569 r.
 - Akt elekcji arcyksięcia Maksymiliana, 1587 r.
 - Dokument Jana Kazimierza
 - Dokument erekcyjny Związku Pruskiego, 1440 r.
 - Wielopieczony dokument pergaminowy z Bitwy pod Grunwaldem, 1410 r.
 - Mandat króla Władysława IV skierowany do władz miejskich Sokala..., 1636 r.,

Globusy, atlasy, mapy:

- Najstarsze globusy pochodzące ze zbiorów UJ i Muzeum w Lublinie, oddział W. Pola.
- Globus Ziemi, Gerard Mercator, 1541 r.
- Globus Ziemi, Willem J. Blaeuw, 1640 r.
- Globus Ziemi, Dietrich Reimer, 1879 r.
- Atlas: Carte de la Pologne..., 1772 r.
- Mapa topograficzna Moraw, 1627 r.
- Mapa Die Königl. Polnische u. Preussische Hanse..., 1739 r.
- Mapa Królestwa Polskiego, 1912 r.
- Mapa wyników wyborów do parlamentu Rzeszy Niemieckiej, 1907 r.

rys.3. Przykłady naprawy konstrukcji kuli globusa

Akwarele:

- Twórczość S. Prauss, 1900 r. (33 szt.)
- *Jeździec*, Juliusz Kossak
- Twórczość Antoniego Uniechowskiego (30 szt.)
- Twórczość Mieczysława Kościelniaka (98 szt.)
- *Pejzaż*, Józef Rapacki, 1903 r.
- *Prace obozowe* W. Siwka, 1950 r.(25 szt.); F. Rejsza (28 szt.)
- *Konie*, Piotr Michałowski
- *Widoki okolic Warszawy*, Zygmunt Vogel

Grafiki:

- *Panorama amfiteatru w Weronie*, F. Masieri, 1744 r.
- *Portret Stanisława Augusta Poniatowskiego*, G. Murray, 1795 r.
- *Portret Tadeusza Rejtana*, wg F. Smuglewicza, 1840 r.
- *Pomnik wzniesiony dla upamiętnienia tragicznego pożaru*, Londyn 1666 r.
- *Cesarz Leopold I i Jan III Sobieski na tle bitwy pod Wiedniem*, XVII w.
- *Orzeł Biały w koronie*, 1919 r.
- *Portret Adama Czartoryskiego*, 1861 r.
- *Brama triumfalna w Gdańsku na cześć Ludwiki Marii*, W. Hondius, 1646 r.
- *Karykatury: Gabinet Wincentego Witosa*, Z. Skwirczyński, 1920 r.
- *Widoki Zamku Wilanowskiego* – 49 litografii, W. Kasprzycki, 1833 r.

Fotografie:

- *Odświeżenie pomnika A. Mickiewicza na Krakowskim Przedmieściu*, 1898 r.
- *Rodzina Karczewskich*, Wilno, 1903 r.

- Karty rejestracyjne Towarzystwa Ochrony Zdrowia, 1946 r. (256 szt.)
- Dokumenty dotyczące lekarza SS C.Clauberga (56 szt.)
- Album rodziny Mickiewiczów z lat 1855 – 1936 r.
- Album ze zdjęciami nr 4 z obozu zagłady (95 szt.)
- *Ukrzyżowanie Chrystusa* wg Albrechta Dürera

Pastele:

- Portret gen. De Beaurain, Stanisław Witkiewicz
- Portret Stanisława Gierata, M. Niewiadomska
- *W sali muzycznej*, M. Kościelniak
- Prace Teodora Axentowicza, m.in. Portret kobiety
- Prace Wyspiańskiego
- Prace z kolekcji malarstwa M. Łady-Maciągowej (40 szt.)

oraz wiele obrazów olejnych, rysunków, plakatów, dyplomów, listów, druków

rys.4. Rysunek przedstawiający akt kobiety

Rysunek wykonany kredką na kartonie, wymiary: 63cm x 48cm
 Obiekt niekierunkowy, zwinięty w rulon uległ wielokrotnym pęknięciom.

Pracownia prowadzi badania naukowe związane z nowymi metodami konserwacji. Opracowaliśmy nowe metody konserwacji papieru i pergaminu, m. in.: metodę usuwania taśm klejących, rdzy, przebarwień papieru z dokumentów rękopiśmiennych.

Uzupełnienie zniszczonego dokumentu papierowego metodą manualną (papierem i klejstrem) trwa kilka godzin. Uzupełnienie ubytków z zastosowaniem nowej technologii za pomocą maszyny i płynnej masy papierniczej trwa kilka minut. Jest to technologia w 100% odwracalna

i nie niszczy dokumentów.

Do prowadzonych prac konserwatorskich niejednokrotnie zostały opracowane i wprowadzone nowe technologie i rozwiązania naukowe. Potrzeba ich zastosowania doprowadziła nas do zaprojektowania innowacji i wykonania urządzeń rozwiązujących wiele problemów w konserwacji.

W roku 1989 roku została otwarta wystawa w Archiwum Głównym Akt Dawnych w Warszawie pod tytułem *Maszyny, przyrządy i narzędzia dla konserwacji i introligatorstwa artystycznego*. Od tego czasu na rynku zawodowym zaczęliśmy pokazywać wiele nowych opracowań technologicznych i konstrukcyjnych sprzętu, przeznaczonego do prac konserwatorskich.

Urządzenia naukowo-badawcze to nazwa firmy autorów wystawy, którzy obok konserwacji zajmują się projektowaniem, opracowywaniem i konstruowaniem nowych urządzeń na potrzeby konserwatorskie. Wiele z nich zostało opatrzonych świadectwami patentowymi.

Zaprojektowaliśmy nowe, udoskonalone urządzenie do uzupełniania ubytków płynną masą papierniczą. Poprawiło ono jakość wykonywanych prac i zwiększyło znacznie ilość konserwowanych obiektów.

Do celów muzealnych wykonaliśmy nowoczesną maszynę, przy pomocy której w sposób kontrolowany można konserwować obiekty wielkoformatowe, takie jak: malarstwo olejne na podłożu papierowym, pastele, akwarele i inne trudne obiekty zabytkowe.

Nasza pracownia, współpracując z partnerami z innych branż, stworzyła m.in. „system mikroskopii konserwatorskiej”, która to umożliwia szybką i pewną ekspertyzę obiektów zabytkowych. Zestaw posiada urządzenie do rejestracji zapisu obrazu fotografii cyfrowej.

W 2007 roku przeprowadziliśmy na naszych urządzeniach badania naukowe na Ukrainie, w kompleksie zabytkowym Sofii Kijowskiej. Wykonane w Kijowie badania umożliwiły podjęcie właściwych decyzji konserwatorskich przez Międzynarodową Komisję Konserwatorską.

W 2008 roku zakończono prace przy projekcie rentgenografii przenośnej – cyfrowej. Urządzenie to pozwoli na bezpieczną pracę w terenie i obniży znacznie koszty oraz poprawi jakość wykonywanych prac konserwatorskich.

rys. 5. Obrazy olejne: "Scena cyrkowa", autor: Stanisław Prauss
 "Kobieta w czarnym kapeluszu", autor: Stanisław Prauss

Wystawy:

- 1985 r. *Dzieło sztuki w konserwacji* – Archiwum Akt Dawnych w Warszawie
- 1989 r. *Maszyny, przyrządy i narzędzia dla konserwacji i introligatorstwa artystycznego* – Archiwum Akt Dawnych w Warszawie
- 1995 r. Prace konserwatorskie w wystawie „Zbiory Specjalne” – Biblioteka Główna Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
- 2001 r. *Książka ocalona* – Biblioteka Publiczna m. st. Warszawy, Biblioteka Główna Województwa Mazowieckiego
- 2002 r. *Dzieło sztuki w konserwacji* – Archiwum Akt Dawnych w Warszawie
- 2002 r. *Piękno ocalone* – Muzeum Zamek w Łańcucie
- 2002 r. *Dzieło sztuki w konserwacji* – Muzeum Narodowe we Lwowie
- 2003 r. Wystawa na Międzynarodowej Konferencji w Dusznikach Zdroju
- 2007 r. Udział w Międzynarodowym Badaniu Sofii Kijowskiej w Kijowie
- 2008 r. Wystawa poświęcona konserwacji zbiorów Biblioteki Archidiecezjalnego Wyższego Seminarium Duchownego w Białymstoku
- 2008 r. Wystawa „Dobra Kultury Braci Kapucynów w konserwacji” w Zakroczymiu